

Roskilde Vandforsyning

Vandkvalitet

I 1875 blev vandkvaliteten i byens kilder og brønde undersøgt. Kildevandet var i orden, men brøndvandets kvalitet var elendig, byen lå jo ovenpå en mødding af århundredes affald, den såkaldte kultursvamp..

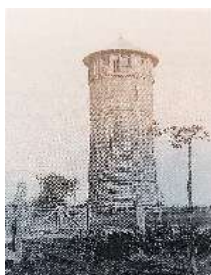
200 borgere havde klaget over vandets kvalitet. Byrådet var delt, et flertal ville sætte brøndene i stand frem for at bygge et vandværk. Et overslag fra en vandinspektør viste at brøndene kunne istandsættes for 4000 kr, men han kunne ikke garantere vandets kvalitet. Derfor kunne et flertal i vandudvalget ikke anbefale at der blev anlagt et vandværk. Læge Hansen kom med en mindretalsudtalelse: ***Vandets indhold af fosforsyre særligt vidner om kirkegårdsindflydelse, dens indhold af ammoniak, salpetersyre og svovlsyre om forrådnelseslag og kloaktiskud, det mikroskopiske indhold om , at der i vandet lever og færdes en verden, der har sin oprindelse fra disse steder, og almindeligt anses for ikke at være overbringeren af noget godt..*** Han støttede sine argumenter fra laboratorier, laboratorier og læger. Han gik i krig og argumenterede : sygdom, sundhed , indtægter, han lavede et overslag der sagde 130.000. Han viste hvordan pengene kunne skaffes, og at der var vand nok til et vandværk. Han gjorde indtryk på byrådet og man besluttede at oprette og placere et vandværk for enden af Støden , tæt på Hellig Kors Kilde.

Doktor Hansen havde sejret i sin enmands-krig.

I 1880 blev vandværket indviet

en dampmaskine pressede vandet fra boringen ud i ledningsnettet op gennem Støden og igennem næsten alle byens gader. Man holdt pumpningen i gang ca 12 timer hvert døgn til de ca 200 husstande, der var med i de første år. For at udligne forbruget i løbet af dagen og for at have vand til natten havde man brug for et vandtårn. Sct Laurenti tårn - Rådhusårnet var foreslået men var ikke nok og derfor skulle der bygges et vandtårn overfor Ting og Arresthuset. Tårnet skulle være noget i retningen af Gåsetårnet i Vordingborg.

Der blev sat brandhaner op i byen- man havde ikke glemt de tidligere store bybrande og byrådet opkrævede en vandskat på 20 øre for hver 1000 kr ejedommene var forsikret for. Det var for de ejendomme, der kunne nyde godt af brandhanerne i tilfælde af brand.

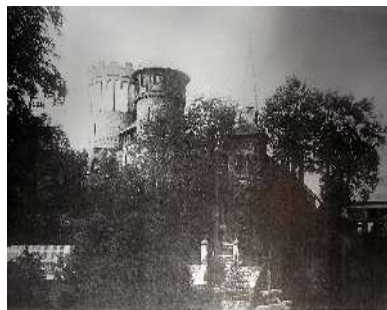
I 1880 var ca 200 af ca 350 husstand med i vandværket og byen havde 5.893 indbyggere. Der var omkring 5,7 km vandledning. Man havde kun en taphane på husstand. Sundhedskommissionen

anmodede i juni 1887 om at rendestenene kunne blive skyllet med vand fra brandhanerne hver onsdag og lørdag om eftermiddagen indtil udgangen af august. Man havde ingen klokker, alt kom i rendestenene, både husholdningsaffald og produktionsaffald. Man var meget afhængige af nogle gode kraftige vandskyl, der kunne sende det hele ud i fjorden.

I 1897 blev der bygget endnu et vandtårn, så Roskilde fik et tvillingevandtårn 300 m³ og kote 62 m.

Tvillingevandtårnene i Herlufsgade. Til højre ses det oprindelige vandtårn fra 1860 og til venstre det senere vandtårn fra 1897. Foto: Poulson fra Dsb. Tietzeberg.

I 1907 blev det tilladt at installere vandskyldende toiletter i Roskilde og man måtte sætte vandkapaciteten i vejret.

DSB byggede et gult firkantet vandtårn på rangerterrænet, et tårn der i proportioner og farve svarede til stationsbygningen. Det skulle sikre, at der altid var vand til Damplokomotiverne. Tårnet er revet ned juni 1985.

Sygehuset fik sin egen boring som nødforsyningsforanstaltning, ligeledes garverierne og Svineslagteriet.

1916 vandtårn på Køgevej Tårnvang vandspejl 65 -70 m. kapacitet 200m³

Alt vandet til vandforsyningen kom fra kilderne og boringer ned i gruslaget.

I 1944 borede man ned i kalken i 120 m dybde og så blev det nødvendigt med luftning og filtrering af råvandet.

Vaskeriet på Maglegårdsvej havde sit eget smukke og funktionalistiske vandtårn og egen vandboring. De skulle bruge særligt blødt vand af hensyn til deres sæber.

Københavns Vandforsyning anlagde et nyt stort vandværk i Lejre i 1936 og transportledningerne gik under Roskilde , Brøndgade, forbi Gasværket og videre gennem Kongebakkevarteret.

Der blev lavet en aftale om Roskilde kunne aftage noget af vandet på særlige favorable vilkår og dette benyttede man sig af indtil Hornsherredværket blev taget i brug i 1974. Stationen for vandfordelingen var halvt nedgravet på Sct. Claravej- Sct Ibsvej , for foden af Byparken.

Der var ikke tryk nok på vandet i Roskilde – hver sommer manglede man vand i flere højtliggende lejligheder og ledningsnettet var fra starten for svagt dimensioneret, allerede i 1945 begyndte man på forstærkningsarbejder og man lavede 3 trykforøgningsanlæg, men alt sammen var ikke nok. Der skulle et nyt vandtårn til.

Der skulle også være svømmehal og restaurant på toppen. Der blev udskrevet en navnekonkurrence -Den flyvende Hollænder, Himmelbaren, Kig op, Oven vandet, Paddehatten, Stormfulde Højder, Vaskefadet , men Toppen vandt og det har den heddet siden.

Arbejdet blev udført af Pihl & søn. Først blev bunden støbt og da denne var hærdet, løftede 16 donkrafte ca. 60 cm om dagen og præfabrikerede betonblokke blev indstøbt i søjlerne samtidigt med at siderne blev støbt op. Hver søjle bar hvad der svarede til 15 store lokomotiver, Det hele er beskrevet Ingeniørens Ugeblad i et nummer fra 1959.

Jeg var elev på Hedegårdenes Skole i 6 klasse dengang, og jeg kan huske at vi brugte en formningstime eller tegningstime, som det hed den gang, på at tegne fra selve arbejdspladsen. Ved min konfirmation i 1960 fortalte min gudfar, der var ingeniør, om hvor smart og imponerende, det var.

Vandtårnet efter færdiggørelsen på den bare mark og med reklamer for Ford. Foto: »Samvirke« nr. 7, 1962.

Roskilde havde fået sit nye vartegn, og det var Ford så interesseret i, at de måtte have reklamepladsen ud til motorvejen. I dag er det Bauhaus og det nye Energitårn, der forkynder at man kommer til Roskilde.

Forureningen

16.maj 1967 blev der udstedt et kogepåbud, der var fundet colibakterier i drikkevandet. Det er ikke i sig selv farligt, de forekommer i millionvis i tarmsystem hos alle pattedyr, men deres tilstedeværelse kunne betyde at der også kunne være endnu værre bakterier. Prøverne fra borerne

og vandindvindingsstederne ialt 11 steder viste ingen forurening, så mistanken samlede sig om Vandtårnet. Man frygtede at der kom vand ned fra toiletterne og ind i vandbeholderen. For en sikkerheds skyld drak jeg øl, og jeg var kommet i den alder, hvor jeg kunne prøve mine evner på dette område. Jeg husker en Folkesanger aften på Promenaden: Drik ej vand fra byen, hvis du vil være stor, for de skriver i pressen, det er smaskfyldt med lort...

Presseoverskrifter: Hele Roskilde koger... Der blev fundet et defekt kloakafløb fra restaurant Toppen, det sivede ned gennem gulvet på toilettet, gennem et lag lecabeton og gennem vandbeholderens betonloft.

8.juni efter at alle kloakrør var fjernet kunne man stadig finde colibakterier i vandprøverne fra ledningsnettet, så kogepåbuddet blev opretholdt. Alle indvindingssteder, borer og ledningsnettet blev undersøgt igen, og mistanken samlede sig om nogle gamle overløbs- og tilbageløbsrør tæt på kloakrør ved en gammel samlebrønd ved Helligkors Vandværket. Det var især ved kraftige regnskyl at colibakterietallet var højt. Man havde fundet forureningskilden, og rørene blev lagt om og forureningen ophørte.

Restaurant Toppen fik lavet nye afløb med underliggende tagrender, der skulle opsamle eventuelle forkerte dråber. Der blev lagt et låg ovenpå selve vandbeholderen beklædt med helsvejset linoleum, og der kom et helt nyt trappetårn som nødudgang.

Toppen blev genåbnet med samme restauratør, men der skulle altså gå hele 7 år p.g.a. økonomiske problemer.

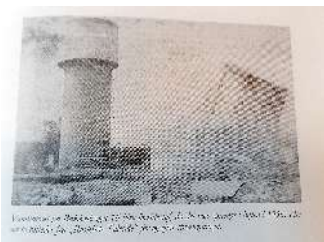
Jeg boede i Dommervænget lige overfor vandtårnet, og en dag tegnede jeg det. Jeg skulle selvfølgelig også tegne det da det fik den rustne nødudgangsrør sat på.

Allerede i 1938 var Roskilde lagt sammen med Sct.Jørgensbjerg kommune. Vores del af byen hørte ind under Sct. Jørgensbjergs østre del, og her blev vi forsynet med vand fra Hedegårdenes vandværk.

Før kommunesammenlægningen i 1970 bestod vandforsyningen af ikke mindre end 12 kommunale vandværker og borer, 8 private vandværker, 6 større institutions- og erhvervsanlæg plus en aftale med at få vand fra københavnerne Lejreledning. Efter sammenlægningen kom yderligere 3 kommunale fra Veddelev, Svogerslev og Himmelev.

I 1974 åbnede Hornsherredværket, og de ældre vandværker og borer taget ud af drift og vandtårnene er revet ned.

Først Bakkedragets Vandtårn. Det var i drift indtil 1947. Det blev sprængt af Sjællandske Ingeniørregiment under ledelse af kaptajn Langberg mod et vederlag på 500 kr. Evt skader var regimentet uvedkommende. Der røg 3 tagsten og et vindue. Det var den 3.juli 1956 klokken 11,25, og så kom det på forsiden af Tidende.

Dobbeltvandtårnene i Jernbanegade blev revet ned i 1972

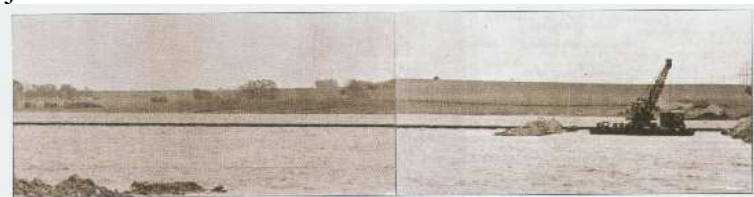
Vandtårnet på Køgevej, der gav anledningen til gadenavnet Tårnvang blev revet ned året efter

Og det er så Hornsherredværket, der leverer hovedparten af Roskildes vand.

Og det er delvis min skyld!

Jeg gik ud af skolen i 1963 og blev arbejdsdreng hos en Landmåler. Jeg holdt i den anden ende af målebåndet og jeg tævede skelrør i jorden med en ordentlig hammer. - Og så målte jeg vand. Alle brønde og vandboringer fra Kirke Såby i syd og til Skibby i nord skulle registres- der var godt 800 stk. Der skulle sænkes et målebånd med et tungt lod ned i brønden og dybden skulle noteres, derefter blev lodet skiftet ud med en fløjte, der var konstrueret sådan, at når fløjten ramte vandet, så kom der en fløjtede lyd – og så kunne vandets højde registreres. Nu havde man så vandsøjleens størrelse. Alle brøndene blev på den måde pejlet 2 gange om året og 90 af stederne blev valgt ud så de blev pejlet 1 gang om måneden. Det stod på gennem flere år fordi der skulle skaffes dokumentation for om brøndene og borerne løb tørre, når Roskilde begyndte at prøvepumpe. Disse oplysninger lå så til grund for den erstatning, der skulle udbetales. Efterhånden blev det mig alene, der kørte rundt på min NSU Quickly med pladestyr og med de to målebånd i cykeltaskerne, og jeg kom til at kende beboerne rigtigt godt. Jeg kunne klare de 90 målinger i løbet af en weekend, så jeg kunne fortsætte med det, da jeg begyndte at læse, og det kunne så spare mig for at tage studielån.

Det var mine meget nøjagtige målinger- plejer jeg at sige- der afgjorde sagen. Med til det hørte selvfølgelig også at der var tilstrækkelig vand i undergrunden og så skulle det pumpes til Roskilde. Syd for Lyndby blev værket opført. I Norge blev fremstillet 2 meget plastvandør på 7-800 m. De blev forsejlet i hver ende og så kunne de bugseres over Skagerak og Kattegat og ned gennem fjorden.

Da de kom til Borrevejle Vig, så kom man vand i røerne, og de sank lige så stille ned på bunden i den rende, man havde spulet klar til dem. Lige på midten er et af de allerdybeste huller i fjorden, så der hænger de frit svævende. Så kom vandet i specielle betonvandør i land og videre gravet ned i Herslev, Kattinge, syd om Kattinge sø til Margrethehåb, hvor der er en stort underjordisk vandmagasin. Herfra kunne det så pumpes videre ind til Vandtårnet på Bymarken og videre ud i ledningsnettet.

I 1975 flyttede jeg til Ruggårdsvej, der bag et af husene på Ledagervej lå også et vandtårn. Det blev opført i 1922 og var i drift til 1993. Det hørte under Hedegårdenes Vandværk og dette vandværk skulle nedlægges og lægges ind under Roskilde. Men den opsparede kapital skulle i hvert fald ikke direkte ind i kommunekassen, og alle interessenterne, og sådan en var jeg, blev inviteret til højt smørrebrød oppe på Håndværkeren. Indskudskapitalen skulle brændes af. Vi sad vejvis, og det var hyggeligt, det var første gang jeg hørte ordet vejfest, men der gik nogle år før det blev sat på sine egne hyggelige skinner.

Vandtårnet blev revet ned , jeg tror en gang sidst i halvfemserne, og jeg har slet ikke kunne finde noget billede af det.

Et andet vandværk – Tre kronerværket, der også var en del af Hedegårdenes Vandværk lå på Københavnsvej, der hvor Dyne-Larsen snakker Jysk. Det blev opført i 1906. Det var faktisk kun en stor cisterne, der lå på områdetets højeste bakke. Det var 5-6 m højt. Her fotograferet fra Elisagårdsvej, hvor min svigerfar havde en rørvævsfabrik. Tårnet blev revet ned efteråret 1975. Bag Hedegårdenes skole ved Gammel Landevej var der også en boring med et lille udluftningsanlæg, som jeg passerede hver dag fra skole.

Vandtårnet på Bymarken er i dag tomt, alt tryk på ledningsnettet klares af pumper, nu må man til at finde en god ide til hvad det skal bruges til, for det skal da ikke rives ned lige som de gamle vandtårne. Det er det for flot og særpræget til.

Niels Jørgen Rasmussen
okt. 2014